

316.612 (082)

Г87

**Громадянське суспільство
та проблеми
становлення
особистості**

**Збірник
наукових
праць**

Випуск 2

Ольга Тарасова, Євгенія Широкова

Державотворчі ідеї В. К. Липинського

Стаття присвячена аналізу наукової діяльності українського історика, політолога, соціолога та публіциста першої половини ХХ ст. В. К. Липинського, який, вивчаючи історію гетьманства в Україні, заснував концепцію української державності. На думку вченого, майбутня українська держава – це незалежна монархія спадкового характеру з передачею успадкованої гетьманської влади, головними чинниками в розбудові такої держави є “продуценти” – люди ручної праці, переважно, хлібороби.

The article is devoted to the analysis of scientific activity of the Ukrainian historian, political scientist, sociologist and publicist of first half of XX-th century V. Lypynskyj's which, studies history of Hetman in Ukraine, and created the concept of the Ukrainian statehood. In opinion of the scientist, the future Ukrainian state is an independent monarchy of hereditary character with transfer of the inherited hetman authority, primary factors in reorganization of such state are “producers” – people of manual skills.

Проблеми громадянського суспільства і правової держави є актуальними не тільки в сучасній політичній науці. Вони були актуальними і для українських дослідників першої половини ХХ століття. Значну увагу проблемам творення української держави приділяв засновник консервативної школи в українській політології В. К. Липинський (1882-1931). Сучасник Михайла Грушевського і Володимира Винниченка, В'ячеслав Липинський теж доживав свій вік за кордоном. Це дуже цікавий український політолог, історик, соціолог і публіцист першої половини ХХ ст., один із широко знаних на Заході і найменш відомих на Батьківщині.

Наукову діяльність В. Липинський розпочав у 1908 р. науковою розвідкою про Данила Братковського. У 1909 р. у Кракові вийшла друком історична праця “Шляхта на Україні”, де вчений висуває її обґрунтовує ідею активної участі шляхетської верстви України у політичному та національному відродженні Української держави.

Історик і політолог Липинський майже фанатично вірив і відстоював ідею гетьманства в Україні. Гетьман, на його думку, як монарх, цементуюча і об'єднуюча сила нації, яка є гарантом державності української нації. При цьому він обґрунтовує гетьманство, яке наслідують від батька до сина ("удідичене"). "Тільки Господар Землі Української – тільки Монарх Український може, створити силу, без існування якої свобода це анархія. Тільки одна людина, один провід, одна воля, тільки він, Господар, може сотворити підставу Держави – Українську Армію, і тільки стоячи сам один на чолі тієї армії, він буде авторитетом, що свободу українських громадян загарантує і тільки він один дасть дійсну свободу, бо свобода без гарантії авторитету це перший звук без ніякої вартості"⁶¹.

Аналізуючи події національно-визвольної боротьби українського народу та історію державотворення у XVII столітті, Липинський писав: "Від часу упадку Руської князівської Держави і до нинішнього дня – протягом шести століть тільки один раз зміг повстати серед нашої нації один спільний державно-національний фронт проти вічних претендентів на державний і національний суверенітет на нашій землі: проти Москви і проти Польщі. Тільки раз один за Гетьмана Богдана Хмельницького змогла зорганізуватися українська державна аристократична верства. Включивши в себе і виділену народними масами нову народну аристократію: козаччину, і нащадків старої державної аристократії: як православну, так і римо-католицьку вже в своїй більшості шляхту, вона змогла тільки таким тісним сполученням оцих двох верств вдержати свій державно-національний фронт і проти Москви і проти Польщі"⁶². Він вважав Б. Хмельницького найбільшим генієм української політичної думки, свідомим будівничим української держави. Переяславську угоду Липинський трактував не як акт возз'єднання, а як міжнародний союз проти Польщі й татар, забезпечений формою протекторату, укладе-

⁶¹ Липинський Вячеслав. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію Українського монархізму, Нью-Йорк: Вид-в©. "Булава", 1954.- С. 44.

⁶² Липинський В. Україна на переломі. 1657-1659. Замітки до історії українського будівництва в XVII-ім столітті.- Відень, 1920.- С. 247.

ного гетьманським урядом в ім'я українських державних інтересів. Аналізуючи зміст угоди, вчений доходить висновку, що політичні сили обох сторін, які її уклали, були абсолютно різними, і навіть спочатку для кожної із сторін малозрозумілими, що й призвело до розриву стосунків з Москвою після того, як між Росією і Польщею був підписаний договір у Вільно.

Державницькими монархічними планами вчений пояснює подальшу політику Хмельницького. Головна мета планів гетьмана полягала в тому, щоб забезпечити себе від агресивної політики Москви. Хмельницький звертав свої надії до створеної тоді на Сході Європи коаліції держав. Ця коаліція поставила нову українську державу не тільки на становище держави суверенної, але й такої, що веде свою окрему, не залежну від Росії, політику.

І врешті, останній аргумент, наведений Липинським для визначення державницької централізаторської політики гетьмана, – це питання встановлення і міжнародного визнання української князівсько-гетьманської династії як символу незалежності й суверенності української Держави.

Вважаючи, що сама постать та ідеї Хмельницького були перекручені, Липинський підкреслює, що Хмельницького по-справжньому розуміли доти, доки ще була жива створена ним державна аристократія.

Як переконаний монархіст, Липинський, певною мірою ідеалізує гетьманську владу і ті події, що мали місце за часів Б. Хмельницького, але він не підтягує “портрет” гетьмана під власне бачення.

Всі плани щодо державної незалежності України пов'язані у Липинського з твердим і непохитним проведенням у життя принципу спадкової монархії.

У концепції української монархії Липинський обґрунтовує п'ять основних підвалин, на яких ця монархія має засновуватись: 1) аристократія, 2) класократія, 3) територіальний патріотизм, 4) консерватизм, 5) релігійний етос.

Майбутня українська держава – це незалежна монархія спадкового характеру з передачею успадкованої гетьманської влади. Гетьман уособлює державу, навколо якого об'єднується вся Україна. Гетьманська влада спирається на традиції, започатковані ще Хмельницьким. Але зневірившись у політиці П. Скоропадського, Липинський відмовляється від ідеї дуалістичної монархії і в останні роки свого життя обстоює ідею парламентської монархії. Функції влади у майбутній монархії мали розподілятися так: 1) гетьман є представником аристократичної династії, 2) гетьманська управа – виконавчий орган, 3) класократичне представництво – законодавчий орган, 4) рада присяжних – як вищий судовий орган.

Таким чином, майбутня держава, за Липинським, мала спиратись на три незалежні форми влади: законодавчу, виконавчу, судову, така влада за своєю суттю є надпартійною і не бере участі в партійних змаганнях.

Розмірковуючи над шляхами і засобами досягнення української державності, Липинський писав не тільки про боротьбу політичних сил, які заважали цьому, а й про складність географічного середовища України, вплив на неї культури Заходу і Сходу і про те, що ці впливи залишили істотні відмінності в культурі різних регіонів України.

Він вказував і на головну хворобу української нації – її недержавність. “Недержавність так зветься наша хвороба. Ця хвороба зовсім інша, ніж подібна до неї за своїми зовнішніми ознаками поневоленість. Ми – всі мешканці України – не єсть громадянством поневоленим; ми – громадянство недержавне. Це значить, що ми держави, як реального втілення нашої окремішності, не маємо не тому, що ми всі хочемо її мати, але нам якась зовнішня чужоземна сила в цьому заважає. Держави ми не маємо тому, що ми не вміємо самі по собі хотіння своєї власної держави розвинути, його в цілیم нашім грома-

дянстві розбудити і це хотіння відповідним методом його організації, своїми власними місцевими силами здійснити”⁶³.

Липинський був переконаний, що головними чинниками в розбудові незалежної української держави можуть бути лише “продуценти”. “Продуцент є той, хто в боротьбі з природою сам власноручно, або організуючи сам особисто (підкреслюю: особисто) ручну працю других, добуває сирові матеріали та перероблює їх на потрібні для людей предмети. Непродуцент є той, хто сам ані добуванням, ані переробкою, ані особистою організацією добування та переробки потрібних для людського життя матеріалів не займається, а виконує натомість інші функції, необхідні для людського громадського життя чи то в сфері праці державної, чи інтелектуальної, чи в сфері обміну вже випродукованими предметами”⁶⁴.

Розмірковуючи про розбудову незалежної української держави, В. К. Липинський особливого значення надавав формуванню національної самосвідомості саме продуцентів, і насамперед, хліборобів.

Література

1. Політологія. Кінець XIX – перша половина XX ст.: Хрестоматія/ За ред. О. І. Семківа.- Львів: Світ, 1996.
2. Потульніцький В. А. Теорія української політології. Курс лекцій.- К.: Либідь, 1993.
3. Сергієнко П. П. Соборна Україна: від ідеї до життя.- К.: Т-во “Знання” України, 1993.

⁶³ Липинський Вячеслав. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію Українського монархізму, Нью-Йорк: Вид-во . "Булава", 1954.- С. 418.

⁶⁴ Липинський Вячеслав. Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію Українського монархізму, Нью-Йорк: Вид-во . "Булава", 1954.- С. 418.